

ŞANLIURFA İLİ YÜZEY ARAŞTIRMASI

Bahattin ÇELİK*

Öz

Bu çalışmada, Şanlıurfa ilinin merkez ilçesindeki Tektek Dağları bölgesinde yapılan yüzey araştırmasında keşfedilen Neolitik dönem yerleşimlerinden bahsedilmektedir. Yeni yerleşimlerin birinde, Göbekli Tepe'nin II. tabakası ve Nevali Çori'den bilinen kült yapısı ile çağdaş "T" şeklinde dikmetaşlar görülmektedir. Neolitik dönemden İslami döneme kadar iskan edilmiş olan diğer yerleşimler ise daha çok güneye bakan yamaç yerleşimleri şeklindedir. Ayrıca aynı bölgede, yaban hayvanları tuzak alanı ile M.Ö. 5-6. yüzyıla tarihlenen bir taş ocağı da tespit edilen yerler arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Şanlıurfa, Neolitik Dönem, "T" Şeklinde Dikmetaş, Yamaç Yerleşimleri, Taş Ocağı.

Survey in Şanlıurfa District

Abstract

In this study it's mentioned about the Neolithic period settlements discovered during the survey conducted at the Tektek Mountains region of central district of Şanlıurfa. At one of the new settlements T-shaped pillars were discovered which are contemporary with the Layer II of Göbekli Tepe and the cult building known from

* Doç. Dr., Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Yenisey Kampüsü, 75000-ARDAHAN. E-posta: bahattincelik@ardahan.edu.tr

Nevali Çori. The other settlements inhabited from the Neolithic period to the Islamic Period are like south facing slope settlements. Besides at the same region wild animal trap area and a quarry dated to B.C. 5-6th century are found.

Key Words: Şanlıurfa, Neolithic Period, T shaped pillars, Slope Settlements, Quarry.

Giriş

Şanlıurfa İlinde, 2013 yılından buyana gerçekleştirilen yüzey araştırmaları¹, hiç araştırması yapılmamış bir bölge olan Şanlıurfa'nın doğusundaki *Tektek Dağları* içerisinde bulunan köylerde yapılmıştır².

Araştırma konusu, Neolitik dönem ve öncesi olduğundan Şanlıurfa'nın doğusunda yer alan *Tektek Dağları* bölgesinde yapılan taramalarda, Karakuş köyünde Deride Mevkii ve Hacı Şeyh Ahmet Tarlası, Kırıçi köyünde Çakmak Harabesi, Tosunlu köyünde Deçe Mevkii, Saray köyü Batı Mevkii, Başaklı köyü Ali Demir Tarlası, Karaca köyü Güney Mevkii, Kurtharabesi köyü Güney Mevkii, Mabude köyü Recmelsuvan Mevkii, Dağyamacı köyü Doğu Mevkii, Kapaklı köyü Kuzey Mevkii, Sumaklı köyü Besta Faki Mevkii, İsmail Kalesi, Yanık Kale ve Kırmızı Kaya Tepesi, Selamet köyü Güney Mevkii Höyüğü ve Güney Mevkii Tümülüsü, Tahtik köyü Ceylan Tuzakları, Küçük Kösecik köyünde Kemikli Tepe sitleri ile Şanlıurfa'nın 20 km batısında bulunan İkiagız köyü Borborre Mevkii adlı yerler incelenmiştir.

Araştırmalar esnasında, özellikle çakmaktaşı ve obsidyen buluntuların yoğun olduğu yerleşimlerde daha detaylı bir çalışma yapılmıştır. *Tektek Dağları* bölgesinde yapılan çalışmalarda İslami Dönem'den başlayıp Bizans, Roma, Demir Çağı, Tunç Çağı, Kalkolitik, Neolitik Çağ ve Paleolitik Çağ'a kadar uzanan oldukça geniş bir dönemle karşılaşılmıştır. Höyükler dışında bölgeye özgü yamaç yerleşimleri yine tespit edilmiş ve incelenmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda 20 arkeolojik buluntu yeri saptanmıştır (Harita: 1).

1 Türk Tarih Kurumu Başkanlığı, Şanlıurfa Eyyübiye İlçesi Belediye Başkanı Mehmet Ekinci, Peten Turizm Reklamcılıktan İffet Özgönül, Ardahan Üniversitesi 2014/1 nolu Bilimsel Araştırma Projesi'nin yüzey araştırmasına sağladıkları katkılardan dolayı teşekkür ederim.

2 Araştırmalara katıldıkları için Harran Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğrencilerinden; Gurbet Hanalp, Emine Ceren, Fatma Genç, Leyla Baran, Mehmet Akarşlan, Mürşide Ölker, Keziban Öztürk, Ayşegül Aslan, Emine Atas, Selda Firtına, Seda Nur Akıl, İsmail Demir, Mustafa Daşdemir, Çiğdem Kut, Gülperi Ekinci, Fatma Altundağ, Ferhat Tören, Çağatay Ozan Çetinkaya, Ömer Yılmaz, Emine Ceren, Yaşar Akkuş, Fevzi Ay, Pınar Kaplan, Serdar Olam, Bedia Koca, Jiyan Çalık, Zeliha Onay, Mübin Özek, Edanur Önemli ve Mehmet Yozcu'ya çok teşekkür ederim.

Karakuş Köyü Deride Mevkii

Şanlıurfa'nın 50 km güneydoğusunda, Tektek Dağları içinde yer alan Karakuş (Adle) Köyü'nün 3 km güneyinde bulunmaktadır (Harita 1.1 ve Resim 1, Resim 2). Bugün bir tarlaya dönüştürülmüş olan bu yamaç yerleşiminin, yapılan incelemeler sonucunda Neolitik, Erken Kalkolitik, Erken Tunç, Bizans ve İslami dönemde iskan gördüğü saptanmıştır. Bölgede, 2013 yılında da yapılan araştırmalarda Deride Mevkii'ye benzer yamaç yerleşimleri tespit edilmiştir³.

Karakuş Köyü Deride Mevkii Hacı Şeyh Ahmet Tarlası

Deride Mevkii yamaç yerleşiminin 50 m batısında Hacı Şeyh Ahmet Tarlası adında bir yamaç yerleşimi daha tespit edilmiştir (Harita 1.2 ve Resim 3). Yerleşimde yapılan incelemeler sonucunda Neolitik, Kalkolitik, Tunç Çağı ve Erken Bizans dönemine ait buluntular ele geçmiştir.

Kırıçi Köyü Çakmak Harabesi

Şanlıurfa'nın 53 km güneydoğusunda yer alan Kırıçi Köyü'nün 1,5 km kuzeyinde bulunmaktadır⁴ (Harita 1.3). Buranın, yapılan incelemeler sonucunda Çanak Çömleksiz Neolitik Döneme ait ve içinde "T" şeklinde dikmetaşları barındıran küçük bir kült merkezi olduğu anlaşılmıştır (Resim 4 ve Resim 5). Tepenin güney ucunda iki yer daha tespit edilmiştir. Bunlardan biri içinde yine "T" şeklinde dikmetaş parçalarını barındıran küçük bir tepe, diğeri ise bu iki tepenin ortasında yer alan küçük bir düz alandır. Her üç yerde yapılan çalışmalarda Çanak Çömleksiz Neolitik döneme ait çakmaktaşı ve obsidyenden aletler (Resim 6) ile çok az sayıda erken Bizans dönemine ait seramik parçası tespit edilmiştir. Çakmak Harabesi'nin yer aldığı tepenin yamaçlarında yaklaşık 4m x 7m boyutlarında yan yana dikdörtgen planlı yapı kalıntılarının temellerine de rastlanmıştır⁵.

Tosunlu Köyü Deçe Mevkii

Şanlıurfa'nın 49 km güneydoğusunda yer alan Tosunlu (Tusullu / Rubi) köyünün 200 m batısında yer alan Deçe Mevkii'de, kayalık iki tepenin ortasında bulunan küçük bir alanda yerleşim yeri tespit edilmiştir (Harita 1.4). Burada yapılan incelemeler sonucunda Erken Bizans, Kalkolitik dönem ait seramikler ve Neolitik döneme ait ve çakmaktaşı buluntuları saptanmıştır (Resim 7).

3 Güler ve Çelik 2015: 4-6; Çelik 2014a: 313-316.

4 Çakmak Harabesi ören yerine yöre halkı "Harbetsüwan Tepesi" de demektedir.

5 Çakmak Harabesi ören yeri hakkında daha detaylı bir yayın ayrıca yapılacaktır.

Saray Köyü Batı Mevkii

Şanlıurfa'nın 45 km güneydoğusunda bulunan Saray köyünün 1 km batısında yer alır. Bir kaya altı sığınağıdır (Harita 1.5). Önünde terk edilmiş bir köy evi bulunmaktadır. Burada yapılan incelemeler sonucunda gri ve turuncu renkli erken Bizans seramikleri ile az sayıda çakmaktaşıdan dilgi ve yongaya rastlanmıştır.

Başaklı Köyü Ali Demir Tarlası

Şanlıurfa'nın 50 km güneydoğusundaki Başaklı Köyünün 1 km doğusunda yer alır (Harita 1.6). Yerleşimde İslami dönem, Erken Bizans, geç Kalkolitik döneme ait seramikler ile Neolitik döneme ait çakmaktaşıdan iri deliciler, kazıyıcılar, dilgi ve yongalar tespit edilmiştir.

Karaca Köyü Güney Mevkii

Şanlıurfa'nın 60 km güneydoğusunda yer alan Karaca Köyü'nün 1 km güneyinde bulunan bir yerleşimdir. Buraya, "Karaca Köyü Güney Mevkii" ismi verilmiştir (Harita 1.7). Bu yerleşimde, 1 m kalınlığında temel duvarları olan kare planlı 15m x15m boyutlarında bir yapı ve bu yapının tabanında iki büyük su sarnıcı yer almaktadır (Resim 8). Daha çok etrafı kalın duvarlarla örülü ve yaklaşık 1 dekarlık bir çiftlik evi görünümünde olan bu alanda erken Bizans dönemine ait seramik parçalarına rastlanmıştır.

Kurtharabesi Köyü Güney Mevkii

Şanlıurfa'nın 50 km güneydoğusunda yer alan Kurtharabesi köyünün 500 m güneyinde bir yamaçta yer alır (Harita 1.8). Günümüzde bir tarla olarak kullanılan bir yamaç yerleşimidir. Yapılan incelemeler sonucunda, erken Bizans ve Kalkolitik döneme ait seramikler ile çakmaktaşıdan yapılmış dilgi, yonga, disk biçimli kazıyıcı ve kenar kazıyıcılara rastlanmıştır.

Mabude Köyü Recmelsuvan Mevkii

Şanlıurfa'nın 50 km güneydoğusunda bulunan Mabude Köyünün 1 km batısında yer alan bir tepenin batıya Harran Ovasına bakan yamacında yer alır (Harita 1.9 ve Resim: 9 ve Resim 10). Yaklaşık 100 hektarlık bir alanı kaplayan bölgede çakmaktaşı yumruları yüzeyde görülmektedir. Yapılan incelemeler sonucunda burada Paleolitik döneme ait levallois çekirdekler ve kaba kazıyıcılar tespit edilmiştir. Bu alan, çakmak-

taşı yumrularının yoğun olması sebebiyle hem Paleolitik hem de Neolitik dönemde çakmaktaşı ihtiyacının karşılandığı bir bölge olmalıdır.

Dağyamacı Köyü Doğu Mevkii

Şanlıurfa'nın 45 km güneydoğusunda bulunan Dağyamacı köyünün 1 km doğusunda, Tektek Dağları'na giden asfalt bir yolun kuzey bölümünde yer alır. Buranın, Sogmatar'dan gelen ve Harran'a giden doğu-batı yönünde bir kervan yolu olduğu düşünülmektedir. Bu yolun kuzeye bakan yamacında ana kayaya oyulmuş kabartmalara rastlanmıştır (Harita 1.10). Kabartmalar iki grup halinde olup, birinci grup yaklaşık 40cmx70cm boyutlarında, arda arda dört adet bloktan oluşmaktadır (Resim 11 ve Resim 12). İkincisi grup ise yaklaşık 80cmx2,5m boyutlarında tek parça bir bloktan oluşmaktadır. Çok silik olan birinci grup kabartmalarda, elleri arkadan bağlı esirler, hayvan sürüleri, oturan tanrılar ve krallar resmedilmiştir. İkinci grupta ise çok belirgin olmasa da birbirine arkasını dönmüş iki aslanın birer boğa ile olan mücadelesi resmedildiği düşünülmektedir. Her iki gruptaki kabartmalar Pers dönemi özellikleri taşıdığından muhtemelen M.Ö. 6. veya 5. yüzyıla ait olmalıdır⁶.

Kapaklı Köyü Kuzey Mevkii / Çoban Deresi Güneybatı Mevkii

Şanlıurfa'nın 47 km doğusunda bulunan Kapaklı köyünün kuzeyinde ve aynı zamanda Çoban Deresi Boğazı'nın kuzeye bakan yamacında yer alır (Harita 1.11). Burada, büyük taş bloklardan yapılmış kule benzeri bir yapının temelleri (Resim 13), taş ocağı, sarnıç ve Süryanice kitabeler yer almaktadır⁷. Ayrıca, yerleşimde küçük bir mağara ve bu mağaranın içinde de bir su pınarı bulunmaktadır. Yerleşimde, erken Bizans ve Roma dönemine ait seramik parçaları tespit edilmiştir.

Sumaklı Besta Faki Mevkii

Şanlıurfa'nın 50 km doğusunda bulunan Sumaklı köyünün 2,5 km kuzeyinde bulunur⁸ (Harita 1.12). Burada yapılan incelemede, Çanak Çömleksiz Neolitik döneme ait bir yerleşim ile Roma Dönemine ait tümülüs mezarlar tespit edilmiştir. Bu höyüğün etrafında, bol miktarda çakmaktaşıdan çekirdek, dilgi ve yongalar, az miktarda da obsidyen tespit edilmiştir (Resim 14). Ayrıca yerleşim içinde, bir dikmetaşın gövdesine ait olduğunu düşündüğümüz bir parçaya da rastlanmıştır (Resim 15).

6 Kabartmalar ilgili olarak daha detaylı bir yayın ayrıca yapılacaktır.

7 Yerleşimle ilgili kitabeler ve mimari çizimler ayrıca yayınlanacaktır.

8 *Besta Faki Mevkii*'ne yöre halkı tarafından "*Tahtari Mevki*" de denilmektedir.

Sumaklı Köyü İsmail Kalesi

Şanlıurfa'nın 50 km doğusunda yer alan Sumaklı köyünün 500 m kuzeydoğusunda bulunur (Harita 1.13)⁹. Burada yapılan incelemelerde, Çanak Çömleksiz Neolitik döneme ait bir höyük (Resim 16) ile Roma Dönemine ait soyulmuş tümülüs mezarlar tespit edilmiştir.

Sumaklı Köyü Yanık Kale

Şanlıurfa'nın 50 km doğusunda bulunan Sumaklı köyünün 1 km güneyinde bulunur¹⁰ (Harita 1.14). Hellenistik veya Roma dönemine ait seramiklerin bulunduğu büyük bir kaledir. Kalenin duvarları ve burçları sağlam olarak durmaktadır (Resim 17).

Sumaklı Kırmızı Kaya Tepesi

Şanlıurfa'nın 50 km doğusunda bulunan Sumaklı köyünün 2 km doğusunda yer alır¹¹ (Harita 1.15). Burada yapılan incelemede etrafında su sarnıçlarının bulunduğu Roma ve Bizans dönemine ait küçük bir yerleşim ile bu yerleşimin 300 m güney yamacında yer alan yapılı bir mağara tespit edilmiştir.

Selamet Köyü Güney Mevkii Höyüğü

Şanlıurfa'nın 53 km doğusunda bulunan Selamet köyünün 600 m güneyinde yer almaktadır (Harita 1.16). Burada yapılan incelemede, Erken Tunç, Roma ve Bizans dönemine ait seramikler tespit edilmiştir.

Selamet Köyü Güney Mevkii Tümülüsü

Şanlıurfa'nın 53 km doğusundaki Selamet Köyü Güney Mevkii Höyüğü'nün 50 m güneybatısında yer alan bir tepede bulunmaktadır (Harita 1.17). Roma dönemine ait soyulmuş bir tümülüstür. Tümülüsün içinde pek çok küçük odacık vardır.

Tahtik Köyü Batı Mevkii

Şanlıurfa'nın 55 km doğusunda bulunan Tahtik (Tahtok) köyünün 500 m güneybatısında, hayvanları avlamak için kullanıldığını düşündüğümüz etrafı büyük di-

9 *İsmail Kalesi*'ne yöre halkı tarafından "*Kela Simo*" de denilmektedir.

10 *Yanık Kale*'ye yöre halkı tarafından "*Kela Şeviti*" de denilmektedir.

11 *Kırmızı Kaya Tepesi*'ne yöre halkı tarafından "*Zinare Sor*" da denilmektedir.

key taşlarla çevrili bir tuzak alanı tespit edilmiştir (Harita 1.18 ve Resim: 18). Bu tuzak alanı muhtemelen bölgede daha önce popülasyonu yoğun olan ceylanları avlamak için kullanılmış olmalıdır. Burada yapılan incelemede çakmaktaşıdan birkaç dilgi parçasına rastlanmıştır. Tahtik köyündeki tuzak alanının bir benzeri, 2013 yılı çalışmalarında Selamet köyü Guhera Abid Mevkii'de tespit edilmiştir¹².

Küçük Kösecik Köyü Kemikli Tepe

Şanlıurfa'nın 53 km doğusunda yer alan Küçük Kösecik köyünün 1 km kuzeybatısında bulunmaktadır¹³ (Harita 1.19). Erken Bizans dönemine ait bir yerleşim yeridir. Yerleşimde yapılan incelemelerde, sarnıçlar ve bazı yapıların temellerine ait izler görülmektedir.

İkiağz Köyü Borborre Mevkii

Şanlıurfa'nın 20 km batısında bulunan İkiağz köyünün 1 km güneyinde Borborre Mevkii denen bir alanda yer almaktadır (Harita 1.20). Yamaç yerleşimi olan bu yer bugün tarım alanı olarak kullanılmaktadır. Neolitik döneme ait olduğunu düşündüğümüz bu alanda yapılan incelemelerde çakmaktaşıdan dilgi, yonga, delici ve kazıyıcılara rastlanmıştır.

Değerlendirme ve Sonuç

Şanlıurfa'nın 50 km doğusunda bulunan Sumaklı köyünün güneyinde, önceki yıllarda tespit edilmiş olan Kurt Tepesi¹⁴ yerleşimi çevresinde yapılan incelemeler, Sumaklı köyü etrafında bulunan kale ve yerleşimlerin fazla oluşu ve buranın hem Siverek hem de Viranşehir bölgesine açılan bir geçit üzerinde yer almasından dolayı bu bölgenin bir kavşak noktası olduğu düşünülmektedir. Bugün, Mardin karayolunun da geçtiği bir geçit olan Çoban Deresi geçidi bu alanda yer almaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalarda; Kurt Tepesi ile birlikte Besta Faki Mevkii, İsmail Kalesi, Yanık Kale, Kırmızı Kaya Tepesi ve Kapaklı Köyü Kuzey Mevkii siteleri tespit edilmiştir.

Besta Faki Mevkii'de yapılan incelemelerde, burada "T" şeklinde bir dikmetaş gövdesine ait parçanın yer aldığı görülmüştür. Çanak Çömleksiz Neolitik döneme ait bir yer olduğu anlaşılan bu yerleşimin Kurt Tepesi¹⁵ ile birlikte Sumaklı köyünün

12 Çelik 2014a: 314-315.

13 *Kemikli Tepe* yerleşim alanına yöre halkı "*Guhera Hestiya*" demektedir.

14 Yöre halkı, *Kurt Tepesi* yerleşim alanına "*Kuça Gura*" demektedir.

15 Çelik 2014a: 315, Res. 8-9; Güler ve Çelik 2015:

hem kuzeyinde hem de güneyinde “T” şeklinde dikmetaşlı iki yerleşim yeri olduğunu ortaya koymuştur. Sumaklı köyünün sırtını yasladığı tepenin üstünde bulunan İsmail Kalesi’nde ise yine aynı şekilde Çanak Çömleksiz Neolitik dönem buluntuları tespit edilmiştir.

Sumaklı köyünün güney ve güneybatısında yer alan Selamet ve Tahtik köylerindeki hem Neolitik yerleşimlerin hem de ceylan avlama alanları olarak düşündüğümüz yerlerin varlığı belki de bu geçitlerin yabancı hayvanlar için de çok önemli olduğunu ve bu nedenle onları avlamak için bölgede pek çok tuzak alanı yapıldığını söylemek mümkündür. Çoban Deresi geçidinde yapılan çalışmalarda şimdilik geçidin güney ve kuzeybatı bölümü incelenebilmiştir.

Çakmak Harabesi’nde “T” şeklinde dikmetaşlara rastlanmıştır. Dikmetaşların yer aldığı bu alanda, aynı zamanda çapı yaklaşık 20 m olan yuvarlak bir yapı temeline ait izlere de rastlanmıştır. Bundan dolayı Çakmak Harabesi yerleşiminin olasılıkla küçük bir kült merkezi olduğu düşünülmektedir. Çakmak Harabesi yerleşiminin yamaçlarında, dikdörtgen planlı yapı kalıntılarının varlığı ve güneyinde yer alan tepede aynı şekilde dikmetaş parçalarının bulunuşu, sanki bu bölgenin hem kült merkezi hem de sivil yerleşim alanını barındıran bir yer olduğu izlenimini vermektedir.

Göbekli Tepe¹⁶, Nevalı Çori¹⁷, Karahan Tepe¹⁸, Sefer Tepe¹⁹, Taşlı Tepe²⁰, Hamzan Tepe²¹, Kurt Tepesi²² yerleşimlerinde ve Adıyaman Kilişik dikmetaşı²³, Gaziantep heykeli²⁴ ve Urfa heykeli²⁵ gibi buluntulardaki ortak özellik, “T” şeklinde dikmetaşların veya bunların ardılı olan heykellerin bulunmuş olmasıdır. Bu dikmetaşların benzerlerine Çakmak Harabesi’nde de rastlanmıştır. Yapılan çalışmalarda, Çakmak Harabesi’nde ele geçen dikmetaşların birinde, Göbekli Tepe ve Nevalı Çori’den bildiğimiz kravat şeklinde bir yiv ve parmak kabartmaları yer almaktadır²⁶. Bu dikmetaş, özellikle Göbekli Tepe’nin II. tabakası ve Nevalı Çori’deki kült yapısı ile benzer özellikler taşımaktadır.

16 Schmidt 2001:45-54; 2002: 8-13.

17 Hauptmann: 1999: 66-86, Pl. 37-56.

18 Çelik 2000a: 6-8; 2011: 241-253.

19 Güler ve diğ.2013: 296-297; Çelik 2006: 23-25.

20 Çelik ve diğ. 2011:225-236.

21 Çelik 2004: 3-5; 2010: 257-268.

22 Güler ve Çelik 2015: 3, Res. 1-2,21; Çelik 2014b: 11-12, Fig.2-6 ; Çelik 2014a: 315, Res. 8-9.

23 Hauptmann 2000:5-9; 2012: 13-22.

24 Bulgan ve Çelik 2011:85-90; Çelik 2005:28-29.

25 Çelik 2000b: 4-6, Fig. 2.

26 Çelik 2014b: 12, Fig. 8.

Çakmak Harabesi'nin güneyinde yapılan incelemelerde, Karakuş, Tosunlu, Kurtharabesi ve Başaklı köylerinde Neolitik döneme tarihlenen buluntular içeren yamaç yerleşimleri tespit edilmiştir. Bölgede benzer yamaç yerleşimleri daha önceki çalışmalarda da tespit edilmiştir. Karahan Tepe'nin de yaklaşık 10-15 km güneydoğusunda bulunan bu yamaç yerleşimleri, Altın-tepe Mınzilit İsa, Mınzilit Feriş, Mınzilit Hıleyil yerleşimleri ile Aşağı Yazıcı Güney Mevkii yerleşimleridir²⁷. Yerleşimlerin ortak özellikleri, genellikle bir kayalık platonun güney veya güneybatı yamacına kurulmalarıdır. Yamaç yerleşimlerinin tümü tarla olarak kullanılmış olduğundan hiç birinde herhangi bir mimari unsura rastlanmamıştır.

Araştırılan yerler arasında, arkeolojik buluntular üzerine genel bir değerlendirme yapıldığında, özellikle tespit edilen Neolitik yerleşimlerin çoğunda erken Bizans döneminde tahribat yapıldığı görülmektedir. İsmail Kalesi, Besta Faki Mevkii ve Kurt Tepesi'nde yer alan tümülüsler, muhtemelen "T" şeklinde dikmetaşlı yapılardan sökülen taşlarla inşa edilmiş olmalıdırlar. Tektek Dağları'nda yapılan çalışmalarda tespit edilen Neolitik yerleşimlerde, Bizans ve İslami dönem çanak çömleği dışında erken Kalkolitik, Kalkolitik-Tunç Çağı geçiş kapları ve çok az da olsa erken Tunç Çağı kap parçalarına rastlanmıştır. Bunun dışında, Çanak Çömleksiz Neolitik döneme ait çakmaktaşı ve obsidyenden dilgiler, yongalar ve bunlardan yapılan aletler de tespit edilmiştir.

Önümüzdeki yıllarda da aynı bölgede çalışmalara devam edilecektir. Ancak, bölgede, arkeolojik alanların korunması esasına yönelik olarak acil önlemler alınması gerekmektedir. Özellikle, Neolitik yerleşimlerin tümünde yoğun bir şekilde kaçak kazılar yapılmaktadır. Her yıl, daha önceden yüzey araştırması yapılmış ören yerlerinde yapılan kontrollerde, tahribatların daha da arttığı görülmektedir. Diğer bir unsur da, saptanan yerlerin günümüzde tarım alanı olarak kullanılmaya devam ettiği ve buna bağlı olarak oldukça kötü durumda olduğudur. Özellikle kült yeri bulunan Neolitik yerleşimlerde, devam eden tahribatın önüne geçilebilmesi amacıyla bir an önce bu yerleşimlere güvenlik görevlisi atanması gerekmektedir.

27 Çelik 2014a: 313-314, Res. 2-4.

Kaynakça

Beile-Bohn, Manuela ve diğ., M. Beile-Bohn-Ch. Gerber-M. Morsch-K. Schmidt, 1998: “Frühneolithische Forschungen in Obermesopotamien. Göbekli Tepe und Gürcütepe.” *Istanbulur Mitteilungen*, 48, 1998, 5-78.

Bulgan, Fatma ve Çelik, Bahattin 2011: F. Bulgan ve B. Çelik, “A New Statue From Gaziantep in Southeast Turkey / Türkiye'nin Güneydoğusundaki Gaziantep'ten Yeni Bir Heykel”, *Işın Yalçınkaya'ya Armağan Kitabı/Studies in Honor of Işın Yalçınkaya*, Editörler H. Taşkıran, M. Kartal, K. Özçelik, G. Kartal, Ankara: 85-90.

Çelik, Bahattin, 2000a: “A New Early-Neolithic Settlement: Karahan Tepe”, *Neo-Lithics* 2-3, 2000a, 6-8.

Çelik, Bahattin 2000b: “An Early Neolithic Settlement in the Center of Şanlıurfa, Turkey.” *Neo-Lithics*, 2-3, 2000b, 4-6.

Çelik, Bahattin, 2004: “A New Early-Neolithic Settlement: Hamzan Tepe”, *Neo-Lithics* 2-04, 2004, 3-5.

Çelik, Bahattin, 2005: “A New Statue of the Early Pre-Pottery Neolithic Period from Gaziantep, Southeastern Turkey.”, *Neo-Lithics* 1-5, 2005, 28-29

Çelik, Bahattin, 2006a: “A New Pre-Pottery Neolithic Site in Southeastern Turkey: Sefer Tepe”, *Neo-Lithics* 1-06, 2006, 23-25.

Çelik, Bahattin, 2006b: “A New Lower Paleolithic Open Air Station and Early Neolithic Settlement”, Eds. A. Erkanal – Öktü – E. Özgen – S. Günel – A. T. Ökse – H. Hüryılmaz – H. Tekin – N. Çınardalı-Karaaslan – B. Uysal – F. A. Karaduman – A. Engin – R. Spiess – A. Aykurt – R. Tuncel – U. Deniz – A. Rennie, *Hayat Erkanal'a Armağan, Kültürlerin Yansıması, Studies in Honor of Hayat Erkanal, Cultural Reflections*. Homer Yayınları, 2006, 222-224.

Çelik, Bahattin, “Hamzan Tepe in the Light of New Finds”, *Documenta Praehistorica* XXXVII, 2010, 257-268.

Çelik, Bahattin, “Karahan Tepe: A New Cultural Centre in Urfa Area in Turkey”, *Documenta Praehistorica* XXXVIII, 2011, 241-253.

Çelik ve diğ. 2011: B. Çelik- M. Güler- G. Güler, “Türkiye'nin Güneydoğusun-

da Yeni Bir Çanak Çömleksiz Neolitik Yerleşim: Taşlı Tepe / A New Pre-Pottery Neolithic Settlement in Southeastern Turkey: Taşlı Tepe.” *Anadolu/Anatolia* 37, 2011, 225-236.

Çelik, Bahattin, 2014a: “Şanlıurfa İli Merkez İlçesi Neolitik Dönem ve Öncesi Yüzey araştırması, 2013.”, *32. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 02-06 Haziran 2014 Gaziantep*, T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, II. Cilt, 2014, 311-328.

Çelik, Bahattin, 2014b: “ Differences and Similarities Between the Settlements in Şanlıurfa Region where “T” Shaped Pillars are Discovered.”, *TÜBA-AR*, Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi, Sayı.17, 2014b: 9-24.

Güler, Mustafa ve Bahattin Çelik, 2015: M. Güler - B. Çelik, “Şanlıurfa Bölgesi Neolitik Dönem Araştırmaları.” *BELGÜ*, Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Dergisi, Sayı. 1, 2015, 75-102.

Güler ve diğ. 2013: Güler, Gül, B. Çelik, M. Güler “New Pre-Pottery Neolithic sites and cult centres in the Urfa Region.” *Documeta Praehistorica* XL, University of Ljubjana, DOI:10.4312\dp.40.23, 2013: 291-304.

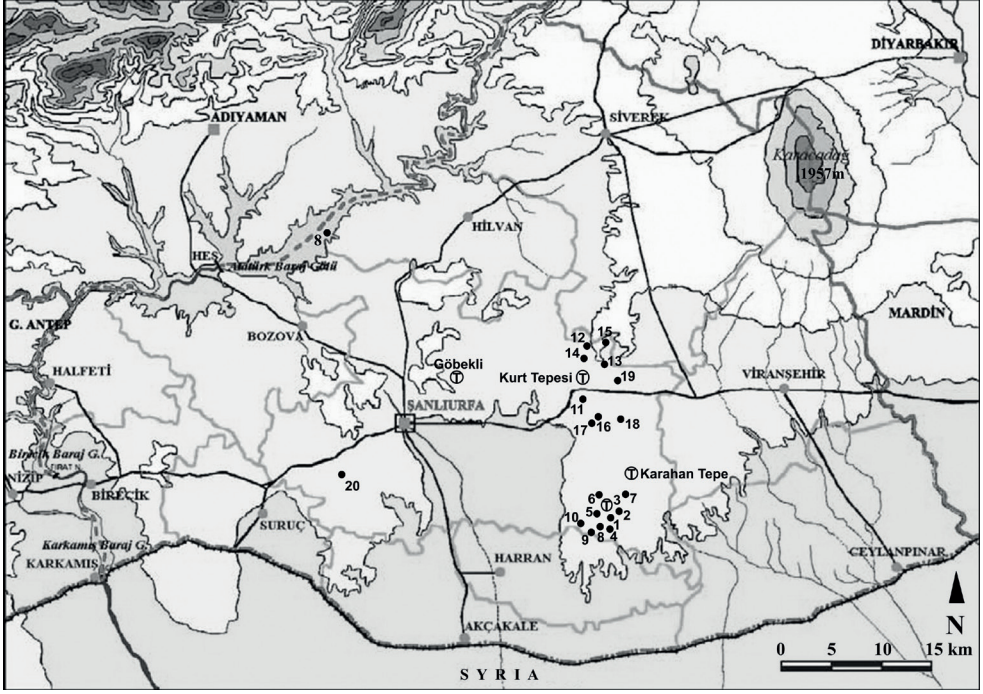
Hauptmann, Harald, 1999: H. Hauptmann, “The Urfa Region.” *Neolithic in Turkey, The Cradle of Civilization, New Discoveries*. Text and Plates, Editörler: M. Özdoğan, N. Başgelen, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 1999:Text, 66-86, Plates, 37-56, Pl. 1-35.

Hauptmann, Harald, 2000: “Ein frühneolithisches Kultbild aus Kommagene”, *Gottkönige am Euphrat: Neue Ausgrabungen und Forschungen in Kommagene.*, Editör. J. Wagner, Mainz: 5-9.

Hauptmann, Harald, 2012: “Ein frühneolithisches Kultbild aus Kommagene”, *Gottkönige am Euphrat: Neue Ausgrabungen und Forschungen in Kommagene.*, Editör. J. Wagner, Darmstadt/ Mainz: 13-22.

Schmidt, Klaus 2001: K. Schmidt, “Göbekli Tepe, Southeastern Turkey. A preliminary report on the 1995 1999 excavations.” *Paléorient* 26/1, 2001, 45-54.

Schmidt, Klaus, 2002: K. Schmidt, “The 2002 Excavations at Göbekli Tepe (Southeastern Turkey) – Impressions from an Enigmatic Site.” *Neo-Lithics* 2/02, 2002, 8-13.

Harita 1. Şanlıurfa Merkez İlçe YüzeY AraştıYma Buluntu Yerleri.

Resim 1. Karakuş Köyü Deride Mevkii Güneybatıdan Görünüm.

Resim 2. Karakuş Köyü Deride Mevkii Buluntuları.

Resim 3. Karakuş Köyü Hacı Şeyh Ahmet Tarlası Buluntuları.

Resim 4. Kırıçı Köyü Çakmak Harabesi'nden "T" Şeklinde Dikmetaş.

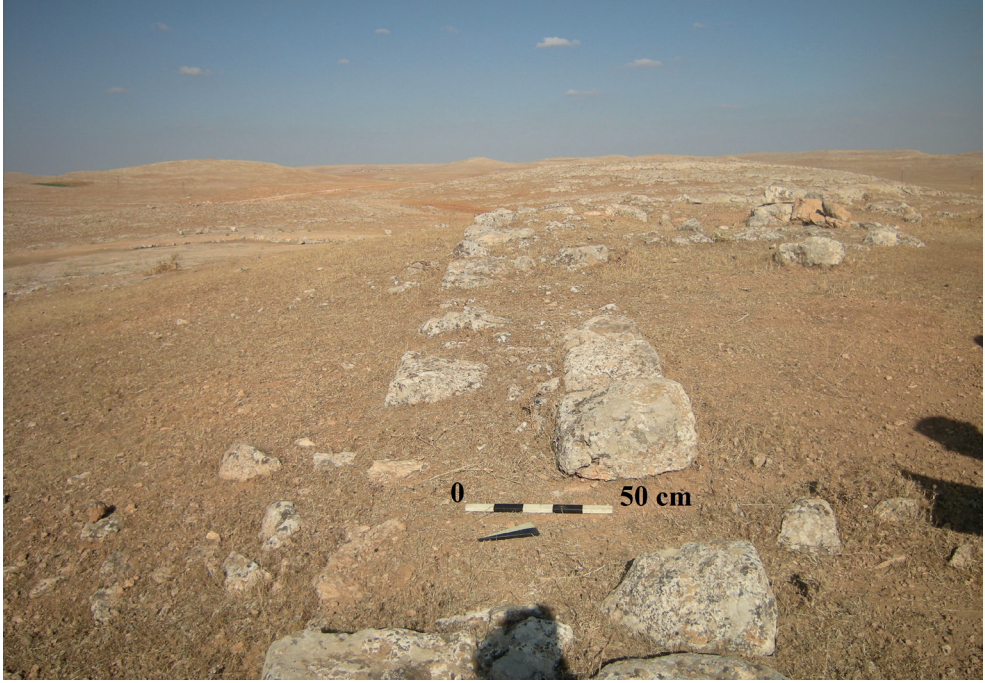
Resim 5. Kırıçı Köyü Çakmak Harabesi'nden Parmak Kabartmalı Dikmetaş.

Resim 6. Kırıçı Köyü, Çakmak Harabesi Buluntuları.

Resim 7. Tosunlu Köyü Deçe Mevkii Buluntuları.

Resim 8. Karaca Köyü Güney Mevkii'den Bir Yapıya Ait Temel Kalıntısı.

Resim 9. Mabude Köyü Recmelsuvan Mevkii Güneyden Genel Görünüm.

Resim 10. Mabude Köyü Recmelsuvan Mevkii Güneyden bir Levallois Çekirdek.

Resim 11. Dağyamacı Köyü Doğu Mevkii'den Ana kayaya Oyulmuş Kabartmalar.

Resim 12. Dağyamacı Köyü Doğu Mevkii'den Bir Kabartma.

Resim 13. Kapaklı Köyü Kuzey Mevkii Yapı Kalıntısından Görünüm.

Resim 14. Sumaklı Köyü Besta Faki Mevkii Buluntuları.

Resim 15. Sumaklı Köyü Besta Faki Mevkii'den Dikmetaş Parçası.

Resim 16. Sumaklı Köyü İsmail Kalesi Yüzey Buluntuları.

Resim 17. Sumaklı Köyü Yanık Kale'nin içinden bir Görünüm.

Resim 18. Tahtik Köyü Yabani Hayvanlar için Tuzak Duvarları.